

Věc C-370/24 [Nastolo]ⁱ

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum doručení:

23. května 2024

Předkládající soud:

Tribunale ordinario di Lodi (Itálie)

Datum předkládacího rozhodnutí:

20. května 2024

Žalobkyně:

AT

Žalovaný:

CT

[*omissis*]

TRIBUNALE ORDINARIO DI LODI

SEZIONE PRIMA CIVILE (soud v Lodi, první občanskoprávní senát, Itálie)

..*.*

Vyšetřující soudce, [*omissis*]

[*omissis*] v řízení [*omissis*] zahájeném na návrh:

AT [*omissis*]

(žalobkyně)

proti

ⁱ Název projednávané věci je fiktivní. Neodpovídá skutečnému jménu žádného z účastníků řízení.

CT, [omissis] jako podnik určený Fondo di Garanzia per le Vittime della Strada (garanční fond pro oběti dopravních nehod, Itálie) [omissis].

(žalovaný)

vydal [omissis] následující

USNESENÍ

na základě článku 267 SFEU

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce týkající se výkladu

podaná k Soudnímu dvoru

..*.*

1. Předmět řízení a relevantní skutečnosti.

Žalobou ze dne 11. února 2022 AT zažalovala OSOBU-3, dědice OSOBY-2, a CT, posledně jmenovaného jako podnik určený Garančním fondem pro oběti dopravních nehod (dále jen „Fond“)¹, za účelem získání náhrady škody (vyčíslené na 233 076,00 eur plus úroky a indexace), kterou utrpěla v důsledku dopravní nehody, jejímž byla účastníkem dne 6. ledna 2016.

AT uvedla, že dne 6. ledna 2016 byla v Lodi vyzvána, aby nastoupila jako spolujezdkyně do vozidla (Ford Fiesta s italskou poznávací značkou [omissis]), které měla k dispozici OSOBA-2.

Během jízdy došlo k dopravní nehodě osobního automobilu; dynamika nehody byla zjištěna na základě protokolu o dopravní nehodě místní policie v Lodi [omissis]. Příslušníci místní policie po vyslechnutí dotčených osob a očitých svědků popsali událost takto: vozidlo, v němž cestovaly OSOBA-2 (řidič) a AT (spolujezdkyně), narazilo zezadu do jiného vozidla (řízeného [omissis], v němž byli rovněž dva cestující) [omissis]. V důsledku srážky narazil Ford Fiesta, v němž jely AT a OSOBA-2, do [silniční bariéry] new jersey a převrátil se. AT a OSOBA-2 byly převezeny do nemocnice.

Řidič měl pozitivní test na kokain, opiáty a tetrahydrokanabinol. Dopady nehody na fyzický stav řidiče nejsou známy – a v každém případě jsou irelevantní.

Pokud však jde o AT, soudní znalec určený soudem jako technický poradce zjistil, že žena v důsledku nehody utrpěla závažné následky na své tělesné integritě.

¹ [omissis]

Zasahující příslušníci místní policie ve své zprávě uvedli, že vozidlo Ford Fiesta bylo odcizeno [omissis].

V důsledku toho byly OSOBA-2 a AT stíhány pro trestný čin podílnictví (článek 648 trestního zákoníku); žalobkyně byla zproštěna obžaloby, protože skutek nespáchala [omissis].

OSOBA-2 mezitím zemřela.

Po zahájení řízení se řízení zúčastnil CT (jako podnik určený Fondem), který uvedl, že náhrada škody podle článku 283 legislativního nařízení č. 209/05 náleží pouze třetím osobám-spolujezdcům, kteří nevěděli o nezákonném provozu vozidla, v němž jeli v době nehody, přičemž připomněl směr Suprema Corte (Nejvyšší soud, Itálie) [omissis], podle něhož je na poškozeném žalobci, aby prokázal, že nevěděl o nezákonném provozu vozidla bez svého zavinění. V této souvislosti namítl irelevantnost zprošťujícího rozsudku v trestní věci [omissis].

[omissis]

[omissis] *[další skutečnosti a procesní otázky, které nejsou relevantní pro předložené předběžné otázky]*

[omissis] [U]snesením ze dne 20. března 2024 tento soud [omissis] stanovil účastníkům řízení lhůtu [omissis] k podání písemného vyjádření k následujícím otázkám: 1) existence (či neexistence) rozporu mezi vnitrostátním právem (článek 283 zákoníku o soukromém pojištění, jak jej vyložil Suprema Corte (Nejvyšší soud) a vnitrostátním právem (článek 13 směrnice 2009/103/ES); 2) existence (či neexistence) důvodů pro předložení žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce k Soudnímu dvoru podle článku 267 SFEU.

Obhajoba AT zaslala autorizované vyjádření [omissis]

Obhajoba CT zaslala autorizované vyjádření [omissis]

2. Relevantní italská právní úprava a příslušný judikaturní výklad

Ustanovení vnitrostátního práva relevantní pro účely projednávané věci jsou následující.

Článek 283 odst. 1 legislativního nařízení č. 209/2005 (zákoník o soukromém pojištění) stanoví: „1. Garanční fond pro oběti dopravních nehod, zřízený v rámci CONSAP [Koncesionář služeb veřejného pojištění], nahrazuje škody způsobené provozem vozidel a plavidel, které musí být pojištěny, v případech, kdy: [...] d) vozidlo bylo uvedeno do provozu proti vůli vlastníka [omissis]“.

Článek 283 odst. 2 legislativního nařízení č. 209/2005 stanoví: „v případě uvedeném v odst. 1 písm. d) náleží náhrada škody pouze třetím osobám, které

nejsou spolujezdci, a osobám, které jsou přepravovány proti své vůli nebo které o nezákonném provozu nevědí“.

Tato právní úprava byla jak Suprema Corte (Nejvyšší soud) [*omissis*], tak i soudy rozhodujícími ve věci samé [*omissis*] vykládána v tom smyslu, že prokázání vědomosti o nezákonném původu vozidla je povinností poškozeného-žalobce, jakožto skutečnost zakládající jeho nárok na náhradu škody.

[*omissis*] [*judikatura Corte di cassazione (Kasační soud, Itálie)*]

V rozsudku č. 12231/2019 se doslova uvádí: „[j]ediný rozdíl, který lze dovodit mezi unijním zněním a vnitrostátním právem, spočívá v rozdělení důkazního břemene, kdy unijní právo toto břemeno klade na pojistitele a vnitrostátní právo jej nevyjadřuje jasně, nicméně naznačuje, že nevědomost o nezákonnosti je skutečností zakládající nárok, a to k tíži poškozeného. Italský zákonodárce se při provádění unijní právní úpravy a stanovení pojistného krytí osobám, které byly dříve vyloučeny z náhrady škody, nemohl nezabývat případy, kdy třetí osoba přepravovaná proti své vůli nebo proto, že si byla vědoma nezákonnosti provozu, nemůže získat náhradu škody. Uložení břemene prokázání vlastní dobré víry poškozenému spadá podle názoru zdejšího soudu do oblastí prostoru pro uvážení, který stát má při provádění směrnice, aniž by byla dotčena totožnost cíle sledovaného unijním a vnitrostátním právem, tj. nepřipustit náhradu škody osobám, které vědí o tom, že vozidlo bylo odcizeno“.

3. Vnitrostátní právní úprava

Referenčním normativním parametrem použitelným *ratione temporis* v sekundárním unijním právu je směrnice 2009/103/ES ze dne 16. září 2009 (Úř. věst. 2009, L 263, s. 11).

Článek 13 této směrnice stanoví:

- v odst. 2 prvním pododstavci, že „2. V případě vozidel odcizených nebo získaných násilím mohou členské státy stanovit, že orgán uvedený v čl. 10 odst. 1 vyplatí za podmínek stanovených v odstavci 1 tohoto článku náhradu škody místo pojistitele“;
- v odst. 1 prvním pododstavci, že „ve vztahu k nárokům třetích osob poškozených nehodou [je] považováno za neplatné jakékoli zákonné ustanovení či smluvní ujednání obsažené v pojistné smlouvě vystavené podle článku 3, které z pojištění vylučuje užívání či řízení vozidel: a) osobami, které k tomu nejsou výslovně či nepřímou oprávněny; b) osobami bez řidičského průkazu, který by jim dovozoval řídit dotyčné vozidlo; c) osobami porušujícími zákonem stanovené technické podmínky týkající se stavu a bezpečnosti dotyčného vozidla“;

- v odst. 1 druhém pododstavci, že „ustanovení či ujednání uvedená v prvním pododstavci písm. a) však lze uplatnit vůči osobám, které do vozidla, jež věcnou škodu nebo škodu na zdraví způsobilo, dobrovolně nastoupily, může-li pojistitel prokázat, že věděly o tom, že vozidlo bylo odcizeno“.

Tomuto soudu není znám žádný rozsudek Soudního dvora, který by konkrétně vykládal článek 13 směrnice 2009/103/ES.

Nicméně v judikatuře Soudního dvora, byť vytvořené s odkazem na předchozí právní úpravu této oblasti (tzv. druhá, třetí a čtvrtá směrnice v této oblasti z let 1984, 1990 a 2000), se však opakovaně uvádí, že legislativní ustanovení či smluvní ujednání, která mají za následek vyloučení účinnosti pojistné smlouvy, může být namítáno vůči třetím osobám poškozeným dopravní nehodou pouze tehdy, může-li „pojistitel prokázat, že osoby do vozidla, jež věcnou škodu nebo škodu na zdraví způsobilo, dobrovolně nastoupily, ač věděly o tom, že vozidlo bylo odcizeno“ (rozsudek Soudního dvora ze dne 30. června 2005, C-537/03, *Candolin*, bod 23; viz také rozsudek Soudního dvora ze dne 1. prosince 2011, C-442/10, *Churchill*, bod 35).

4. Písemná vyjádření a argumenty účastníků řízení

[*omissis*] Tento soud vyzval účastníky řízení k podání [*omissis*] písemného vyjádření k následujícím otázkám: 1) *existence (či neexistence) rozporu mezi vnitrostátním právem (článek 283 zákoníku o soukromém pojištění, jak jej vyložil Suprema Corte (Nejvyšší soud)) a nadnárodním právem (článek 13 směrnice 2009/103/ES)*; 2) *existence (či neexistence) důvodů pro předložení žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce k Soudnímu dvoru podle článku 267 SFEU*.

Obhajoba AT [*omissis*] tvrdila, že článek 13 směrnice 2009/103/ES je již dostatečně jasný v tom smyslu, že ukládá Fondu důkazní povinnost. Kromě toho navrhla upuštění od uplatnění vnitrostátního ustanovení v případě zjištění rozporu mezi unijním a vnitrostátním právem.

Obhajoba CT [*omissis*] odkázala na vnitrostátní judikaturu soudů rozhodujících ve věci samé i nejvyšších soudů, podle níž důkazní břemeno ohledně odcizení vozidla leží na žalobci/poškozeném. V tomto ohledu obhajoba CT zdůraznila, že v případech, kdy Corte di Cassazione (Kasační soud) rozhodoval o použití vnitrostátního pravidla, nikdy neuvažoval o tom, že by – ačkoli k tomu byl teoreticky povinen podle článku 267 SFEU – sám podal žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, a to na základě předpokladu, že podaný výklad nebyl v rozporu se směrnicí 2009/103/ES.

5. Odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce a stanovisko předkládajícího soudu

Zdejší soud považuje za vhodné požádat z moci úřední Soudní dvůr o výklad článku 13 směrnice 2009/103/ES.

S vědomím toho, že vnitrostátní soud je „povinen vykládat vnitrostátní právo v co možná největším rozsahu ve světle znění a účelu příslušné směrnice, aby tak dosáhl výsledku jí zamýšleného“ (mimo jiné rozsudek Soudního dvora ze dne 5. října 2004, spojené věci C-397/01 až C-403/01, *Pfeiffer*, bod 113, a další citované dřívější rozsudky), se považuje za nezbytné, aby Soudní dvůr, instituce pověřená podáváním přesného výkladu nadnárodního práva, rozhodl o výše uvedeném ustanovení, aby se zabránilo tomu, že se v důsledku již zmíněného směru ustálí vnitrostátní judikatura, která by mohla být v rozporu s nadnárodní právní úpravou.

Článek 13 směrnice 2009/103/ES umožňuje – „mohou stanovit“ – členským státům stanovit (aniž by tedy ukládal povinnost), aby orgán uvedený v čl. 10 odst. 1 vyplatil náhradu škody oběti nehody způsobené odcizeným vozidlem; nic však výslovně neříká – ani článek 13, ani článek 10 směrnice 2009/103/ES – ohledně toho, i když zákonodárce stanovil výplatu ze strany odpovědného orgánu, zda leží důkazní břemeno ohledně vědomosti poškozeného o nezákonnosti provozu na tomto orgánu (nebo na poškozeném-žalobci). Článek 13 odst. 1 druhý pododstavec směrnice 2009/103/ES totiž odkazuje pouze na specifický případ nároku uplatněného vůči pojistiteli.

Podle názoru zdejšího soudu je proto třeba vyjasnit, zda v případě, že se vnitrostátní zákonodárce (jak se stalo v Itálii) rozhodl stanovit výplatu ze strany orgánu uvedeného v čl. 10 odst. 1 směrnice 2009/103/ES, je možné – aniž by nastal rozpor s unijním právem – potvrdit systém dokazování, který klade důkazní břemeno ohledně nevědomosti o odcizení vozidla na poškozeného, anebo zda je naopak třeba z celkového znění směrnice 2009/103/ES dovodit opak.

Požadované rozhodnutí má v tomto řízení zjevný význam, neboť rozložení důkazního břemene ohledně vědomosti o nezákonném původu věci, má určující důsledky ohledně možnosti (či nemožnosti) vyhovět žalobě a následně vyplatit požadovanou náhradu škody. Podmínka relevance není zpochybněna ani pouhou skutečností [*omissis*], že paní byla zproštěna odpovědnosti z trestného činu podílnictví, jelikož osoba může vědět o nezákonném původu věci, aniž se podílí na výše uvedeném trestném činu. Je tedy zřejmé, že rozdělení důkazního břemene nabývá v tomto řízení, stejně jako v jakémkoli jiném podobném případě, který může v budoucnu nastat, zjevného významu.

Zdejší soud [*omissis*] se domnívá, že ze společného výkladu ustanovení směrnice vyplývá, že důkazní břemeno ohledně odcizení vozidla by měl nést orgán uvedený v čl. 10 odst. 1 směrnice 2009/103/ES (v Itálii Fond).

V tomto smyslu, kromě znění článku 13 směrnice 2009/103/ES, hovoří:

- (i) systematický výklad čl. 10 odst. 2 druhého pododstavce směrnice 2009/103/ES, podle něhož – v případě provozu nepojištěných vozidel – musí být okolnost vědomosti poškozeného o neexistenci pojištění prokázána orgánem, aby bylo vyloučeno vyplacení náhrady škody. V důsledku toho se zdá být zřejmé, že nadnárodní normotvůrce zamýšlí uložit orgánu – a nikoli poškozenému – povinnost prokázat jakoukoli okolnost bránící náhradě škody, a to i ve vztahu k tomuto konkrétnímu subjektu (a nikoli pouze tehdy, je-li protistranou pojišťovna);
- (ii) textový odkaz uvedený v čl. 13 odst. 2 prvním pododstavci 1 směrnice 2009/103/ES na čl. 13 odst. 1 („vyplatí za podmínek stanovených v odstavci 1 tohoto článku náhradu škody místo pojistitele“);
- (iii) obecná zásada *vulneratus ante omnia reficiendus* [odškodnění náleží v první řadě poškozenému], která je základem celého souboru nadnárodních právních předpisů o povinném pojištění motorových vozidel a kterou Soudní dvůr často používá jako základ pro svá rozhodnutí v této oblasti (viz např. rozsudek Soudního dvora ze dne 1. prosince 2011, C-442/10, *Churchill*). Má-li tedy *ratio legis* umožnit nevinnému poškozenému přístup ke spravedlivému odškodnění, není jasné, jak může být tento poškozený zatížen povinností prokázat okolnost (navíc negativní povahy, tj. „nevědomost“), jejíž prokázání je téměř nemožné;
- (iv) zásada efektivity unijního práva – jako obvyklé omezení procesní autonomie členských států – podle níž nesmí být způsoby ochrany nadnárodních práv znemožněny nebo nadměrně ztíženy vnitrostátním procesním řádem (viz mimo jiné historické rozsudky Soudního dvora v této oblasti ze dne 14. prosince 1995, C-312/93, *Peterbroeck* a ze dne 19. listopadu 1991, C-6/90 a C-9/90, *Francovich*). V projednávané věci by výkon práva přiznaného poškozenému, které je výslovně nadnárodního původu, mohl být vážně ohrožen povinností prokázat okolnost, která je negativní a jejíž zjištění je především pro osobu žádající o náhradu škody téměř nemožné.

Z tohoto hlediska není směr rozvinutý ve vnitrostátní judikatuře pro zdejší soud závazný, ale nezdá se být ani zcela přesvědčivý: naopak, samotné odůvodnění rozsudků Suprema Corte (Nejvyšší soud) vybízí k předložení žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.

Ve výše uvedených rozsudcích, zejména v rozsudku č. 12231/2019, Corte di Cassazione (Kasační soud) vychází z rozporu mezi nadnárodní a vnitrostátní právní normou, ale následně konstatuje, že tento rozpor lze (legitimně) přičíst prostoru pro uvážení, který má zákonodárce při provedení směrnice.

Nezdá se však, že by tato dvě tvrzení mohla existovat vedle sebe: buď se tvrdí, že existuje rozpor mezi unijní a vnitrostátní právní úpravou, a tento rozpor se řeší pomocí kritérií stanovených pro tento účel (především výklad v souladu s nadnárodním právem s nutností obrátit se v případě výkladových pochybností na

Soudní dvůr), anebo se tvrdí, že vnitrostátní zákonodárce nebyl vázán způsobem provedení. V tomto druhém případě však není ani správné spatřovat rozpor mezi pravidly: pokud se tvrdí, že směrnice nezavazuje zákonodárce (a soud), pokud jde o rozdělení důkazního břemene, pak si členský stát zachovává nedotčenou svou sféru autonomie při úpravě předpokladů pro žaloby na náhradu škody a důkazního břemene, aniž by zde vůbec existoval rozpor.

Stručné shrnutí těchto argumentů vede k závěru, že je třeba, aby Soudní dvůr rozhodl o správném výkladu nadnárodních předpisů, konkrétně článků 13 a 10 směrnice 2009/103/ES, aby bylo jasné, zda v případě žalob na náhradu škody vznesených vůči orgánům odpovědným za odškodnění tzv. obětí dopravních nehod nese důkazní břemeno ohledně vědomosti o odcizení vozidla žalobce nebo tento orgán.

5. Otázky.

[omissis]

[omissis] [předběžné otázky převzaté ve výroku]

6. Výrok.

Z výše uvedených důvodů Tribunale di Lodi (soud v Lodi), zasedající jako samosoudce [omissis]:

(A) Nařizuje, aby byly na základě článku 267 SFEU Soudnímu dvoru Evropské unie předloženy následující předběžné otázky týkající se výkladu:

1. „Musí být článek 13 směrnice 2009/103/ES vykládán v tom smyslu, že v případě dopravní nehody, jejímž účastníkem byla osoba přepravovaná v odcizeném vozidle, musí orgán pověřený odškodněním podle článku 10 směrnice 2009/103/ES prokázat, že poškozený věděl, že vozidlo bylo odcizeno?“

2. Je-li odpověď kladná, brání takto vykládané ustanovení takové právní úpravě, jako je italská právní úprava, vykládaná a uplatňovaná v tom smyslu, že důkazní břemeno nese přepravovaná a poškozená osoba?“

[omissis] [řízení]

(C) Přerušuje řízení až do oznámení rozhodnutí Soudního dvora.

Lodi, dne 20. května 2024

[omissis]